

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони
„Европа инвестира в селските райони”
СДРУЖЕНИЕ МИГ „САМОКОВ”

Самоков – 2000, ул. ”Македония” № 34 , e-mail: mig_samokov@abv.bg

ИНОВАЦИОНЕН ПОТЕНЦИАЛ НА МИКРО ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ „САМОКОВ“

Декември 2020г.

Съдържание

Въведение.....	3
Иновационния процес.....	5
Анализ на набраните данни.....	9
Анализ на територията	10
Икономически профил на територията.....	12
Резултати и анализ от анкетно проучване	19
Дефинирани възможности и изводи.....	30

Въведение

Настоящото проучване е насочено към възможностите за иновационния потенциал на микропредприятията на територията на МИГ “Самоков”. Динамичната среда, в която съществуват микропредприятията на територията на МИГ, от една страна и възможностите те да бъдат конкурентни на пазара за стоки и услуги от друга страна, продиктуват необходимостта от проучване на потенциала на територията относно разнообразяването на възможностите на иновационния потенциал.

Проучването е изготвено във връзка с изпълнението на дейностите на Стратегията за ВОМР на МИГ Самоков за периода 2014-2020г. и не на последно място цели да подпомогне микропредприятията на територията на МИГ така, че да могат да въведат и реализират нови продукти, нови технологии, нови организации и усъвършенстване на такива под формата на иновации.

Иновацията, като позитивна новост създадена и реализирана в практиката като нововъведения, нови продукти, технологии и т.н. провокира научно техническия прогрес и маркетинга да отговори на специфични потребности на пазара. В тази връзка иновативният подход е посочен и като приоритетен в Стратегията за ВОМР на МИГ Самоков и е включен в критериите за оценка на проектите с които бенефициентите кандидатстват за финансиране.

За нуждите на настоящата разработка е изготвена, а в следствие и разпространена сред 70 представители на микро предприятия на територията на МИГ, анкетна карта. Анкетата включва отворени и затворени въпроси свързани с идентифицираната необходимост от МИГ.

От анализа на анкетните карти, ясно се очертава тенденцията, че бизнеса не познава иновационния процес, ясно заявява необходимостта от допълнителна информация и обучение, което дава основание в настоящата разработка да бъде направено, представяне на иновационния процес, да бъде направен анализ на актуалното състояние на икономиката на територията на МИГ, което да позволи да бъдат дефинирани възможности и изводи.

Резултатите от настоящата разработка дават възможност да бъдат дефинирани тенденции в развитието на бизнеса в лицето на микро предприятия, което да спомогне за определянето на визия, цели и приоритети за въвеждане на иновационни продукти, услуги, технологии и т.н. и вземането на решение за подготовка и кандидатстване с проектни предложения.

Липсата на достатъчно и систематизирана информация по отношение на потенциала на микропредприятията за реализиране на иновации, както и факта, че в повечето случаи иновациите изискват влагане на допълнителен ресурс и финансов и човешки възпрепятства постигането на успешни иновационни инициативи. Собствениците на малките фирми, без значение в какъв сектор са насочили интересите

си за развитие са поставени в ситуация на оцеляване и запазване на съществуващия си бизнес и рядко предприемат стъпки към разнообразяване.

Такава е ситуацията не само на територията на МИГ "Самоков", а и в цялата страна. Въпреки насочените целенасочени средства на държавата в посока развитие на иновационния процес чрез Оперативна програма „Иновации и конкурентноспособност“ през годините малкия и среден бизнес трудно взема решение да тръгне по пътя на въвеждане на иновации. Така за периода 2014-2020г. от грантовете схеми на програмата на територията на МИГ са се възползвали само 9 фирми, като инвестициите са насочени предимно във въвеждане на мерки за енергиен одит и въвеждане на мерки за енергийна ефективност и сертификация. Предприятията са от категорията малки и средни, като няма финансиран нито един проект на микропредприятие.

В тази връзка и предвид бъдещите финансови възможности за финансиране на иновационни идеи за малкия бизнес и по конкретно на микропредприятията, както от оперативните програми през периода 2021-2027г., национални програми и стратегии, настоящото проучване си поставя и целите да представи възможности и идеи за въвеждане на иновации и да подпомогне собствениците на микропредприятия на територията на МИГ да предприемат стъпки в посока въвеждане на такива.

Настоящото проучване е представено в няколко части, които дават възможност на ползвателите на разработката, да се запознаят с това що е то иновация, дава идеи за развитие на такива, представя и мнението на представители на собствениците на микропредприятия на територията на МИГ "Самоков", относно нагласите, възможностите и желанието и потенциала за въвеждане на иновации.

Иновационния процес

Традиционно се счита, че в основата на иновациите стоят научната и развойна дейност. В последните години, иновациите се разглеждат като специфични компетенции, които напускат формалните предели на научно-развойната дейност. Много от иновациите се пренасят в области и сектори, извън тези в които са създадени, като се акцентира на важността на организацията за разпространение, трансфера, дифузия и приложение в практиката, както и практиките за имитация и адаптация застъпва тезата на технологично „гласканите“ от страна на предлагането и „дърпаните“ от страна на търсенето, като посочва, че различните икономически сектори са в различна степен на развитие, зрялост, конкуренция и способност да трансферират външно знание към своята практика. За част от предприятията, ключово е технологичното ниво на доставчиците по веригата за добавена стойност, респективно трансформации и иновации свързани с процеса и самия продукт. За други предприятия, водещи са очакванията, потребностите и изискванията на потребителите, които налагат адекватен отговор от страна на предлагането.

Иновацията е свързана преди всичко с три основни свойства: научно-техническа новост, производствена (практическа) приложимост и търговска реализуемост. И докато научноизследователската сфера акцентира върху степента на новост, за бизнеса по-голямо значение имат възможностите за практическо прилагане и за получаване на положителни финансови резултати. Много идеи не могат да бъдат приложени или нямат успешна пазарна реализация. Това налага предприятията да насочат своето внимание в две основни посоки:

- материализиране на идеята (инвенцията), изобретенията и разработките в нова продукция, материали, технологии, организация и пазари;
- комерсиализиране – превръщане на идеите и разработките в източник на доход.

Малките и средните предприятия притежават редица предимства, благоприятстващи иновирането: създават нови работни места, проявяват по-голяма гъвкавост в кризисни ситуации и притежават адаптивна вътрешна организационна структура. Те имат възможност бързо и адекватно да отговорят на промените в пазарната конюнктура, да внедряват иновации и са благоприятно място за развитие на предприемачески умения и бизнес култура. Малките структури са онези звена, необходими за „оптимизиране на цялостния иновационен процес“.

Понятието иновации се изгражда върху 5 елементи:

- Новост - иновацията е свързана с нова идея, с нов начин (изобретение, техническо решение и други) за разрешаване на нови и стари проблеми.
- Реални промени - въз основа на новостта се осъществява целенасочена дейност по предизвикване на реални промени в което се предлага даден продукт, услуга, технология

и т.н. и в начина по който се произвеждат, разпространяват и реализират на пазара.

- Положителна оценка от потребителите на пазара.
- Иновацията като процес - тя не може да се разбере и осъществи ако не се разглежда като процес включващ логически обособени, но свързани фази и операции.
- Установим материален или нематериален резултат от въвеждане на новостта - това изискване касае особено нови в световен мащаб продукти (материали, суровини, машини и др.) и технологични процеси. По-трудно новостта може да се открие в усъвършенстване на продукти и процеси. Резултатът от новостта може да бъде и нематериален, когато се отнася до организация и управление (нови структури, организационни, управленски, нови процедури за вземане на решения, начините на оказването на услуги)

Степента на иновациите има съществено значение за степента на новост и позицията от която се оценява тази новост. От гледна точка на световната икономика, иновации са само успешно развити и внедрени принципни новости (нови продукти, нови услуги, нови процеси и организация), които нямат аналог в света.

От практическа гледна точка, оценяването на новостите се прави от позицията на фирмите и пазарите, за тях е по-естествено да се разглежда всеки нов за тях продукт, процес и т.н. За това не би било правилно да се ограничават иновациите само до новости водещи до радикални нови продуктите, услугите, процесите и т.н. Голяма част от иновациите се изразяват в последователни малки усъвършенствания, които водят до кумулативен ефект за фирмите.

Процес на създаване и внедряване на иновации за първи път

1. Генериране на идеята за иновация
2. Намиране на научно решение (фундаментални и приложни изследвания)
3. Намиране на техническо решение (приложно развитие, развойна дейност)
4. Внедряване на технологията или продукта (подготовка на производството, комерсиализация)
5. Дифузия на новата технология или продукт хоризонтален трансфер

Структура на иновационния процес

- Наблюдение и изследване на конкретната вътрешна и външна среда - целта на тази фаза е да се идентифицират сигналите за заплахи от неблагоприятно протичане на иновации във фирмата. Тези сигнали могат да дойдат в резултат на изследване на пазарно поведение, конкуренти. Може да са резултат в поява на нова иновация, където се появяват нови технически възможности, заплахите може да са породени и от невъзможността за приспособяване към законодателството, това изисква да има добре развити механизми за тяхното идентифициране и дефиниране в подходящ вид за вземане на управленски решения.
- Избор на сигналите за иновация, на които може да се отговори - трябва да се избират онези сигнали за възможни иновации, за които може да се осигури ресурси за

тази цел трябва да се направят анализи в следните посоки:

- ✓ Оценяване на съответствието на всяка иновационна стратегия с общата стратегия;
- ✓ Трябва да се анализира компетентността на кадрите, до каква степен са иновативни;
- ✓ Оценяване на ползите и разходите за всяка алтернатива.
- Осигуряване на ресурси за първоначално развитие на иновационната алтернатива (идея) - осигуряване на ресурс от знания за да може чрез тези знания да се намери решение на проблема. Тези знания могат да бъдат вътре или вън и чрез технологичен трансфер чрез различни форми да бъдат приложени.
- Окончателно развитие и внедряване на иновацията - крайния резултат на тази фаза ще бъде в окончателното развитие и внедряване в пазара на иновацията и обикновено това е сърцевината в иновационния процес във фирмата, свързана с много сложни проблеми, а именно проблеми свързани с производството (проектиране, прогнозиране) и също така с маркетинга.
- Обучение (извличане на поуки от опита) - последната, но не задължителна фаза на иновационния процес и тя е свързана с мениджмънта на иновациите в бъдеще.

Съвременна концепция за продуктово и технологично обновяване

- Пълно съобразяване с потребностите и изискванията на потребителите.
- Купувачите се възприемат като интелигентни ползватели.
- Използват се потребностите на водещите клиенти за усъвършенстване на съществуващите продукти и за определяне на изискванията към новите продукти.

Развитието на иновациите и конкурентоспособността на българските предприятия и в частност на микропредприятията през последните години води до развитие, но то е все още твърде ниско в сравнение с останалите европейски страни.

Според Европейския иновационен индекс за 2019 г. България остава на предпоследно място в ЕС-28 и продължава да бъде скромна иноваторка. Макар иновационното представяне на нашата страна в последните 7 години да се подобрява, преминаването в групата на умерените иноватори изисква неговото ускоряване. Справочникът към Законодателния акт за малкия бизнес в Европа (SBA) за 2019 г. също показва, че българските предприятия изостават съществено от европейските по отношение на внедряването на иновации в процесите, маркетинга и организационната структура, независимо дали става въпрос за вътрешнофирмени иновации или иновации в сътрудничество с други предприятия. Според Проучване на инвестициите за 2019 г. на ЕИБ само 22% от МСП твърдят, че извършват някаква форма на иновационна дейност и едва 10% са активни иноватори. Определените от тях средства за нематериални активи като НИРД и дейности, свързани със софтуер, данни, ИТ и уебсайтове, са значително по-ниски от тези в ЕС. Една от основните пречки пред иновационната дейност на е липсата на развит иновационен капацитет на ниво предприятие, особено при микропредприятията. Ограничените възможности за вътрешно финансиране на иновационни дейности и наемане на изследователи води до своеобразна изолация от актуалното знание в науката и бизнеса, в т.ч. информация за използването на съвременни технологии в НИРД,

разработването и внедряването на цифрови решения и изкуствен интелект в бизнеса и т.н. Това от своя страна ограничава разработването на нови модерни продукти и услуги в средносрочен и дългосрочен план, които да бъдат конкурентни на европейския и световния пазар. Необходима е подкрепа за развиване на иновационния капацитет на ниво предприятия в приоритетните тематични области на интелигентна специализация – внедряването на цифрови решения в подкрепа на НИРД, изграждане на изследователски екипи, осигуряване на достъп до релевантна за иновационния процес информация и знание, стимулиране осъществяването на вътрешни за предприятията НИРД, увеличаване дела на разработени и внедрени продуктови и процесови иновации в предприятията, подкрепа за заявяване и защита на индустриална собственост, в т.ч. патенти, полезни модели, търговски марки, дизайн и т.н.

Анализ на набраните данни

Набиране на информация

Набирането на информация по отношение на разглежданата тема бе осъществено чрез:

- Анализ на статистически данни;
- Анализ на стратегически анализи и документи на община Самоков за периода 2014-2020;
- Проучване на доклади и анализи, касаещи тематичния обхват на анализа, включени в други стратегически проучвания и документи на областно и регионално ниво за периода 2014 - 2020 г.
- Анкетно проучване.

След внимателен и подробен преглед от набраната информация бяха подбрани онези данни, които са релевантни на тематиката на настоящия анализ, те станаха основа за провеждането му и дадоха следния резултат:

Анализ на територията

Територията на МИГ „Самоков“ обхваща всички населени места в община Самоков и изцяло съвпада с административните граници на общината. Територията попада в Югозападната част на Република България, намира се в Самоковската котловина между планините Рила, Плана, Витоша, Верила и Ихтиманска Средна гора. На север граничи със Столична община, на изток с общините Ихтиман, Костенец и Долна баня, на юг с Якоруда, Белица и Рила, а на запад със Сапарева баня, Дупница, Радомир и Перник.

Релефът на територията е равнинен, средно и високо планински, благоприятния климат и наличието на

Територията принадлежи към двата основни водосборни басейна на България – Черноморския и Беломорския. Основна водна артерия е река Искър. Основните ѝ притоци на територията на МИГ са реките: Черни Искър, Бели Искър, Мусаленска Бистрица, Палакария и Шипочаница, които с изключение на последната, изцяло протичат през територията и обезпечават с воден ресурс територията.

Климатът на Самоковската котловина е типично умереноконтинентален с планинско влияние. Средна годишна температура 7,3 °С, средна януарска -3,4 °С, средна юлска 17,3 °С. Средна годишна валежна сума 653 мм.

Всички тези природни даденост, както и дългогодишните политики за запазване на доброто екологично състояние определят и доброто развитието на територията в сферата на туризма.

По отношение на демографските процеси през последните десет години се отчита спад на броят на населението с около 8 %, но въпреки негативната тенденция територията на МИГ все още не попада в групата на силно обезлюдяващите се общини. Разпределението на населението по населени места се характеризира с това, че основната част от жителите е концентрирана в общинския център - гр. Самоков, където към края на 2019 г. живеят 67 % от населението.

Класификацията на населените места определя наличието на 1 град и 27 села. Средно големи села с население над 1000 жители са две, а именно с. Говедарци и с. Радуил.

Общината се характеризира с отрицателен естествен и механичен прираст. Механичният прираст е със стойности, по-благоприятни от средните за страната, но те не могат да компенсират отрицателния естествен прираст, поради което броят на населението на общината намалява средногодишно с около 200-300 души.

Териториалното разпределение на населението по населени места показва, че три четвърти от него живее в гр. Самоков. Подчертаната концентрация на население в града създава определени затруднения за осигуряване на място и условия за самостоятелно функциониране на детски заведения, училища, амбулатории на общопрактикуващи лекари и др., т.е. на ежедневни обслужващи функции в част от по-малолюдните села.

В трите най-големи села: с. Говедарци, с. Радуил и с. Широки Дол са

съсредоточени 30 % от селското население. Те се намират в стратегическа близост до важни транспортни точки, близки до туристически комплекси или до основни транспортни мрежи.

Демографската диспропорция в разпределението на жителите в населените места се отразява негативно върху цялостното икономическо развитие на територията на общината, както и намалява ефективността на социалните дейности, свързани с обслужване на отдалечени населени места с много малко население. Налице е тенденция към намаляване на населението в трудоспособна възраст, за сметка на увеличаване на населението в над трудоспособна възраст.

Икономически профил на територията

В отраслите на икономиката през последните години се отчита увеличение на броя на заетите лица. В структурата на заетостта най-голям дял заемат дейностите „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети”, следвана от „Добивна промишленост” и „Образование”, като най-динамично развиващите се сектори по отношение на заетостта са “Хотелиерство и ресторантьорство” и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети”.

Водещо място в отрасловата структура за развитието на местната икономика има търговията, следвана от туризма и съпътстващите го хотелиерски и ресторантьорски дейности, а третото място се заема от промишленото производство. Почти всички предприятия са малки или микро, като броят на по-големите намалява. Най-много са заетите в търговията, промишлеността, хотелиерството и ресторантьорството. Процентите на икономически активно население и заетост са близки до тези за страната, района за планиране и областта, но броят на безработните е значително по-висок. Най-голям е брой на наетите работници свързани с управлението на хотелите и инфраструктурата в к.к. Боровец, както и промишлените и инфраструктурни предприятия „Главболгарстрой” ЕАД (проектиране, строителство и строително-монтажни работи в областта на гражданското и инфраструктурното строителство, изграждане и предаване на обекти под „ключ”, инженерингова и търговска дейност по основния предмет на дейност в страната и чужбина), „Бекастрой” ЕАД (благоустройствено строителство; зимно почистване; поддържане на зелени площи, паркинги и спортни съоръжения; управление на градски отпадъци; строителство, поддържане, ремонт и модернизация на пътища и пътни съоръжения, градски и общински комуникации и инфраструктура), „Самел-90” АД (производство на осветителни тела със светодиоди и захранвания за тях, цифрови информационни цветни светодиодни дисплеи, компоненти за кабелни ТВ мрежи, феритни, пиезокерамични, стеатитови, метални, пластмасови и гумени изделия, галванични и лакопокрития, инструментална екипировка), „Пластимо” АД (проектиране, производство и монтаж на сглобяеми сгради от сандвич-панели и други), „Василев и Тодоров” ООД / производство на картофи/, „Самоков Инвест” ООД / производство на пелети/ и др. Голям брой са заетите и в публичната сфера, основно в системите на образованието и здравеопазването (МБАЛ Самоков АД).

В тази връзка изпълнението на Стратегия за местно развитие, подкрепена чрез ВОМР има голямо значение за стимулиране и мотивиране на младите хора да работят, да се развиват и да остават в региона, който има огромен потенциал за развитие по редица направления, по-важни от които са туризма, животновъдството и преработвателната промишленост, както и развитие на дребния бизнес, занаятчийство, земеделие. Местният пазар на труда на територията на МИГ се характеризира с ниска диверсификация. Това е отрицателен икономически показател, който е пречка за повишаване качеството на жизнената и бизнес среда. Рискова група е тази на регистрираните безработни лица без

специалност и без образование (основно или по-ниско), която е неконкурентноспособна на пазара на труда, като в нея влизат предимно лица от социално слабите семейства, което се оказва още по-голям проблем. Намалването на безработицата, в т. ч. нейното преодоляване, налага провеждането на превантивни мероприятия, стимулиране на заетостта, създаване на предпоставки за предприемачество и бизнес среда, интегрирана политика за развитие на човешките ресурси, стимулиране на младите образовани хора да останат в региона чрез комплексни мерки.

Близостта на територията до столицата, традициите в търговско-занаятчийските услуги и индустриалното производство, международният курортно-туристически комплекс Боровец, туристическият комплекс „Мальовица“ и балнеолечебният център „Белчин бани“ са отличен потенциал за устойчиво икономическо развитие на региона.

От общо 1835 регистрирани предприятия на територията на МИГ „Самоков“, основна част са микропредприятията с персонал до 9 заети лица, малките предприятия са под 10%, големите предприятия са три. Най-голям брой икономически субекти са ангажирани с дейности в областта на търговията, следвани от хотелиерство и ресторантьорство и преработващата промишленост. Вторичният сектор – промишленост и строителство, е представен от 294 икономически субекта, в които са заети 28% от общия брой на заетите лица. Статистическите данни определят третичният сектор – търговия и услуги, като доминиращ в икономиката на територията на МИГ „Самоков“ с 1391 икономически субекта, формиращи трудова заетост на 5087 души. В първичния сектор – селско, горско и рибно стопанство, се наблюдава нарастване на броя на икономическите субекти, но и намаляване на броя на заетите лица. В статистически аспект се наблюдава намаляването на дела на малките и средни предприятия за сметка на микро предприятията, които оперират предимно в сферата на дребната търговия и услуги, което формира неблагоприятна тенденция, отразяваща трудностите пред малките и средните икономически оператори в последните няколко години.

От Селското стопанство – растениевъдство и животновъдство на територията се отглеждат култури, плодове и зеленчуци и се добиват суровини, които се преработват в отраслите от вторичния сектор – растителни и животински. Независимо, че селското стопанство не е с определяща тежест за икономиката на територията на МИГ, то е от важно социално–икономическо значение и е с потенциал за бъдещо устойчиво развитие.

Основните култури, отглеждани на територията, са картофи и пшеница, както и различни ягодоплодни (малини, ягоди и др), ограничено е застъпено отглеждането на хмел и лен.

Общ размер на земеделските земи - 137273 дка, или 28,8% от територията на общината, от които:

Обща площ на обработваемите земи - 59751 дка, или 43,5% от площта на земеделските земи;

Размер на поливните площи - 13236 дка, или 22,2% от площта на обработваемите земи;

Обща площ на горските територии - 276555 дка, или 58,1% от площта на общината.

Отделните стратегически документи определят следните идентични проблеми на селското стопанство на територията на МИГ, а именно раздробеността на земеделската земя на малобройна, маломерни участъци, част от които поради планинския и полу планинския релеф са непригодни за обработка. Друг основен проблем е свързан с ефективното развитие на селското стопанство е незадоволителното ниво на хидромелорациите. Изградените поливни площи в община Самоков са едва 5 % от обработваемите земи, и са с частично разрушени и амортизирани напоителни мрежи и съоръжения. Обезлюдяването и застаряване на населението, загуба на почвено плодородие, монокултурно земеделие, засоляване, киселяване и механична деградация, силно амортизирана или липсваща основна инфраструктура също са сред дефинираните проблеми, но те по никакъв начин в се различават от проблемите на селските райони на територията на цялата страна.

Както вече бе споменато екологичната обстановка на територията на МИГ се определя, като една от най-добрите в страната, което е основна предпоставка за развитие на биологично земеделие. Пазарът на биологични продукти се развива динамично, както на територията на страните членки на ЕС, така и извън него.

Потенциал за интензивно развитие има в сектора на животновъдството, които през последните 20 години бележи значителен спад. Животни се гледат в малки лични стопанства, които са разпръснати и в голяма степен служат за задоволяване на личните потребности. Наблюдава се тенденция към бавно окрупняване на животновъдните стопанства, в които се отглеждат свине, говеда и овце. Насоката е към възстановяване на този сектор, като произведената продукция освен за задоволяване на местния пазар започва да навлиза бавно и на регионалните пазари. Наблюдава се висока активност в сектора пчеларство, като над 100 човека от град Самоков и околните села развиват тази дейност.

Природните дадености и характеристиките на околната среда предоставят добри възможности за развитие на сектора лов и риболов. На територията на МИГ в рамките на ловните стопанства се отглеждат благородни елени, сърни, глигани, вълци, мечки, лисици, муфлони, както и няколко вида птици. Наред с основната им дейност се предоставят и съпътстващи туристически услуги, обхващащи територията на цялата община. Големи възможности има и за практикуването на любителски риболов и промишлено отглеждане на риба. Условия за тази дейност са създадени в пет рибни стопанства, като в някои от тях се прилагат иновативни подходи към отглеждането на специфични видове риба - съомга и пъстървова съомга.

Горското стопанство на територията на МИГ е от съществено значение за устойчивото развитие и има важни икономически, екологични и социални функции. Горските продукти и услуги са предпоставка за развитие на дейности, осигуряващи доходи от продажба на дървесина и не дървесни горски продукти, предоставяне на еко системни услуги и производство на био маса. Горските територии са естествена среда за рекриация и туризъм, и за развитие на дейности, създаващи заетост. Основните проблеми

в този сектор, както на територията на цялата страна, така и на територията на МИГ „Самоков“ са свързани със съхраняването на горския фонд и биологичното разнообразие са незаконният дърводобив, браконьерството, свръх експлоатацията на горите, паленето на стърнище, неконтролираната паша, незаконният добив и износ на билки.

Горският фонд на територията на МИГ Самоков е разположен на площ от 53 323 ха. По вида на собственост той е разпределен както следва държавна 32 470 ха. - 56,61 %, общинска 18 000 ха. - 31,42 % , частна 5 826 ха. - 10,16 % и религиозни организации 81ха. - 0,18 %.

Горите и горските площи се намират на северните склонове на Рила планина, североизточните и северозападни склонове на Верила планина, по южните и югоизточни склонове на Плана планина и по склоновете на южната част на Ихтиманска средна гора.

Иглолистните дървесни видове съставляват 71 % от горския фонд, а останалите са широколистни гори. В района се срещат бял бор, смърч, ела, бяла мура, бук, зимен дъб, благун, черб, габър, явор, ясен, елша, бреза и върба. Залесената площ е 94 % от общият горски фонд, незалесена дървопроизводителна площ - 3,2 % и 2,8 % нелесопригодна площ. Дървесният ресурс - запас на горите възлиза на над 11 000 000 куб/м., а средно годишното ползване е 112 815 куб./м., от което 78 % строителна дървесина и 22 % дърва за огрев.

На територията на МИГ функционират 3 горски разсадника, в които се произвеждат фиданки от горско-дървесни и храстни видове, декоративни и горскоплодни и видове. Върху площ от 22 дка. е създадена плантация от високо американска боровинка и арония.

Двата основни сектора на местната икономика са промишленост и хотелиерство (включително обществено хранене). Преработващата промишленост създава основния дял от brutния вътрешен продукт на общината, като водещите сектори са текстил, металообработване, дървообработване, производство на оборудване.

Основния структуроопределящ отрасъл е преработващата промишленост, в която най-висок дял има производството на текстил и текстилни изделия, машини и оборудване и на хранителни изделия и напитки. Мощностите на сектора са концентрирани на територията на гр. Самоков като основните икономически резултати се формират главно от големите фирми. Традиционно развит е отрасъла на производството на текстил, изделията от текстил и производството на облекла. Отделни икономически субекти в сектора са насочени към производството и обработката на лен, нетъкан текстил, памучни тъкани, бельо и работно облекло. Застъпена е и хранително-вкусовата промишленост с изградени капацитети за преработка на характерни за района суровини, като картофи, малини, ягоди, боровинки и арония.

Функционират и предприятия за производство на машини и съоръжения, преработка и производство на изделия от каучук, преработка и производство на изделия от пластмаси и др.

Дървопреработвателната промишленост е с потенциал за развитие и затваряне на цикъла „добив - преработка - готов продукт“ поради наличието на достатъчен качествен дървен материал в региона. В дървопреработващите цехове се произвежда продукция предназначена за мебелната промишленост, производството на дограма и плоскости.

Една от основните алтернативи за устойчиво социално-икономическо развитие на територията на МИГ „Самоков“ е туризмът и съпътстващата го инфраструктура на услугите. Предпоставки за повишаване ролята му на местно ниво са добрите екологични характеристики на региона, красотата на природните дадености, разнообразието на релефа, благоприятните климатични условия, наличието на качествени водни ресурси, и не на последно място многогодишните традиции. Територията на МИГ разполага с ресурси за развитие на бално, СПА и уелнес туризъм. Съществуват благоприятни условия за съчетаване на профилактичните и лечебни дейности с други атракции. В пределите на Национален парк „Рила“ се намира най-старият зимен курорт к.к. Боровец, който разполага с добре развита ски инфраструктура, хотелска и леглова база. Тези дадености са допринесли за развитието и съчетаването на планински, ски и СПА туризъм. Активната заетост на к.к. Боровец е сезонна, като зимният сезон има водещо значение. Най-висока заетост на легловия фонд има през зимния сезон (65-70 %), когато комплексът се посещава и от много чуждестранни туристи (30 %).

По отношение на обслужващата инфраструктура на територията на общината, в курорта Боровец са изградени 24 ски писти с обща дължина 58 км., комплекс Мальовица разполага с 2 писти и с. Говедарци 1 писта. Летният туризъм крие огромен потенциал за развитие поради прохладния въздух и запазените гори в Рила планина. Ловните стопанства представляват допълнителна възможност за диверсификация на туристическите продукти. Условията са подходящи и за селски туризъм, еко туризъм, културно-исторически туризъм, конферентен туризъм и спортен туризъм. Изграждането на интегрирана мрежа от еко пътеки между планините Витоша и Верила до Рилските езера би допълнила възможностите на туристическата инфраструктура.

Община Самоков участва в управлението на туристически дейности чрез предприятието „Маркетинг, туризъм и туристически дейности“. В неговите активи е включен общински хотел - „Арена“. Хотелът е част от сградния комплекс на спортната зала „Арена Самоков“, което дава възможност на различни спортни организации да го използват като място за подготвителни лагери на своите членове. Също така в него се организират различни по вид мероприятия, семинари, състезания, турнири, кръгове и срещи от европейски и световни първенства.

Действащият туристически информационен център предлага услуги, които благоприятстват целенасоченото развитие на туризма и осигуряват реални възможности за неговото популяризиране не само на национално, но и на международно ниво.

Потенциал за развитие на различни форми на туризъм през цялата година имат и другите курортни зони в общината - комплекс „Мальовица“, района на с. Говедарци, с. Мала Църква, с. Бели Искър, които са включени в туристическа локализация „Самоков - Боровец - Бели Искър“. Тя е насочена към балансирано развитие на туризма, запазване

на екологичното равновесие, поддържане на естетическата хармония на територията и включване на местното население в туристическия процес.

Интегрираният подход за диверсификация на туризма на територията на общината е от ключово значение за гарантирано опазване на околната среда и представлява инструмент за координиране на действията на участниците в туристическата дейност - органите на управление, стопанските субекти и обществеността.

Предвид спецификите на територията и наличието на планински и ски туризъм, активният зимен сезон се разпростира в месеците декември, януари, февруари и март, а летният сезон е през месеците юли, август и септември.

Наблюдава се развитие и на съпътстващата инфраструктура - заведения за хранене са се увеличи, което е в синхрон с увеличената потребност от такъв тип услуги. Допълнителен фактор за формиране на туристически поток са и съществуващите вилни зони, които предоставят условия за реализиране на сезонен отход и имат разнообразен характер.

Въпреки богатите ресурси и благоприятните условия за развитието на туризма, той все още не дава съществен принос в икономическото и социалното развитие. Същият може да играе ролята на приоритетен отрасъл, но неговото развитие не може да бъде успешно, ако не се съчетае с общото подобряване на икономиката, стимулиране на дейността на малките и средни предприятия и подобряване на инфраструктурата, която да осигурява лесен достъп до желаните дестинации и същевременно с това да създаде предпоставки за повишаване на атрактивността на общината.

От така събраната и обобщена информация могат да се заключат следните изводи определящи икономическия профил на територията на МИГ „Самоков“, характеризиращи състоянието и потенциала за развитие:

- Наблюдава се сравнително добра икономическа активност на предприятията и в частност на микропредприятията, които преобладават на територията на МИГ;
- Икономическата активност е концентрирана на територията на административния център град Самоков;
- С доминиращо значение на икономически дейности на територията е „търговия“ и „хотелиерство и ресторантьорство“;
- Потенциал за развитие на био земеделие и животновъдство, предвид запазената екологична характеристика на околната среда и бързото развитие на пазарите в страната и ЕС;
- Формирането на уникални регионални географски означения и запазени марки повишава конкурентоспособността и разширява възможностите за навлизане на международни пазари;
- Добро общо състояние и стопанисване на горския фонд, което предоставя

възможност за устойчиво развитие в преработващата промишленост;

- Наличие на индустриална зона, с изградена инфраструктура и добра достъпност от другите населени места;
- Голям потенциал за диверсифициране формите на туризъм на територията и увеличаване броя на чуждестранните туристи;
- Възможност за развитие на съществуващите и създаване на нови туристически зони и локализации, и включването им в трансрегионални туристически маршрути;
- Добре развита система от планински туристически обекти, които обхващат пълноценно туристическите маршрути;
- Добре развита ски инфраструктура в курортен комплекс Боровец и потенциал за развитие на такава към връх Мальовица, с. Говедарци, както и в близост до гр. Самоков;
- Формирането на клъстери и браншови сдружения в областта на екоземеделието и биопроизводството, ще спомогне за увеличаване на заетостта и доходите на населението;
- Преобладаващ е броят на микропредприятията, които в значително по-малка степен създават трайна заетост и са по - уязвими от гледна точка на продължителност на жизнения им цикъл;
- Намаляващ брой на заетите лица въпреки нарастването на икономическите субекти, което е предпоставка за увеличаване на безработицата;
- Липса на нови инвестиции във вторичния сектор, които да осигурят ръст на заетостта, развитие на реалния сектор и производство на продукция с висока добавена стойност;
- Ниска степен на генерирана добавена стойност в селското стопанство, формираща относително малката му тежест в икономиката на общината;
- Голяма степен на раздробеност на поземления фонд, което възпрепятства създаването на големи работещи стопанства и ограничава интереса за инвестиции в аграрния сектор;
- Слабо развита система от хидромелиоративни съоръжения и системи, което намалява ефективността на селското стопанство;
- Концентрация на туристическите услуги в к.к. Боровец за сметка на останалата територия на общината, която притежава потенциал за развитие на туристически дейности и услуги;
- Слабо развити алтернативни форми на туризъм и не достатъчно развита инфраструктура, насочена към формиране на културно - туристически дестинации и развитие на културно - познавателния туризъм;
- Ниска степен на популяризиране на културно - историческото наследство в страната и чужбина;
- Липса на организирани форми за сътрудничество, обмен на знания и опит, комуникация, съвместно вземане на решения между публичните власти, бизнеса и структурите на гражданското общество.
- Липса на инициативи за разнообразяване и въвеждане на иновативни продукти и услуги, които да подобрят конкурентоспособността на предприятията.
- Липса на активна инициатива за кандидатстване и усвояване на финансови инструменти в посока развитие на бизнеса.

Резултати и анализ от анкетно проучване

Анкетното проучване в настоящата разработка, има за цел да даде добавена стойност, по отношение на нагласите на микропредприятията на територията на МИГ относно възможностите за реализиране на иновативни инициативи, както и да покаже до колко малките фирми разпознават потенциала в своя бизнес, така че той да развие иновативни, продукти и/или услуги. С подкрепата на екипа на МИГ и общинска администрация, бяха идентифицирани фирмите, които отговарят на профила за микропредприятие, съгласно Закона за малки и средни предприятия, а именно: „микропредприятия са тези, които имат:

1. средносписъчен брой на персонала, по-малък от 10 души, и
2. годишен оборот, който не превишава 3 900 000 лв., и/или стойност на активите, която не превишава 3 900 000 лв.“

В периода ноември- декември 2020г. бяха разпространени 100 анкетни карти сред представители на микропредприятията на територията МИГ, като предвид извънредната обстановка във връзка с разпространението на Covid 19 и значителното затваряне на бизнеса, бяха попълнени 40 анкети. Обхванати са 12 населени места. 11 села и град Самоков, като преобладават микропредприятията от общинския център, а именно 17.

Профилът на анкетираните включва лица на възраст от 28 до 62 години, 26 мъжете и 14 жените, като съобразно придобитата образователна степен преобладават лицата със средно образование 28 и 12 с висше всичките са собственици на микропредприятия на територията на МИГ Самоков.

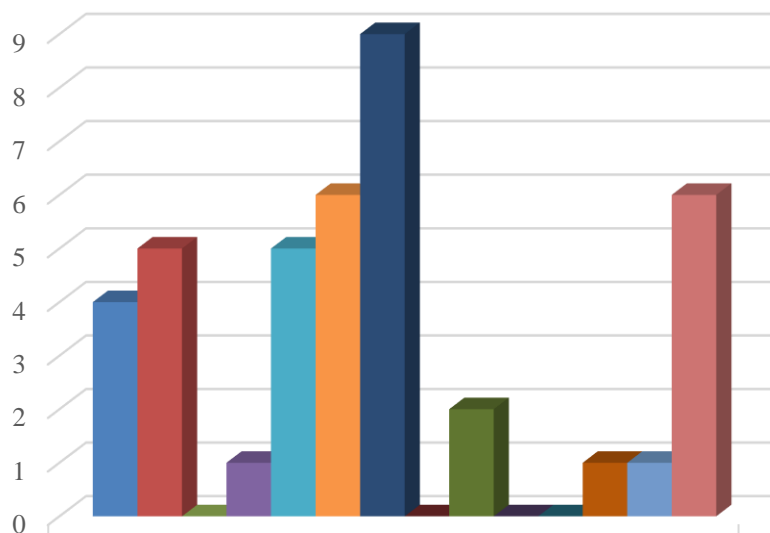
Профилът на бизнеса сред анкетираните представители на собствениците на микропредприятия е представен в таблицата с диаграма по-долу.

От представените данни е видно, че има представителност на всички водещи в сектори на икономиката на територията на МИГ Самоков, което определя и валидността на предоставените данни. Липсват представители на секторите: Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива, Транспорт, складиране и пощи, Операции с недвижими имоти и Професионални дейности и научни изследвания. Същите не са и структурно определящи за територията на МИГ.

По отношение на броя представителност на секторите е показано разпределение, което съответства на водещите сектори, а именно търговия, хотелиерство и ресторантьорство и земеделие, строителство и преработвателна промишленост, което съответства и на икономическия профил на територията на МИГ.

Представените данни ни дават основание да считаме, че резултати от направеното анкетно проучване сред представителите на микропредприятията на територията на МИГ, отразяват в голям степен нагласите на бизнеса по отношение на иновационния процес и могат да бъдат използвани за оценка на потенциала на микропредприятията за реализация на иновационни инициативи.

Брой анкетирани по сектори

■ Добивна промишленост	4
■ Преработваща промишленост	5
■ Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	0
■ Доставка на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	1
■ Строителство	5
■ Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	6
■ Хотелиерство и ресторантьорство	9
■ Транспорт, складиране и пощи	0
■ Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	2
■ Операции с недвижими имоти	0
■ Професионални дейности и научни изследвания	0
■ Административни и спомагателни дейности	1
■ Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	1
■ Земеделие	6

По отношение на броя на заетия персонал сред анкетираните микропредприятия се констатира, че най-често заетите са от 2 до 4 човека. Логично най-голям е броят на заетите между 4 и 9 в преработвателния сектор, който е представен в сферата на дървопреработването, производството на хляб и хлебни изтлея и млечни продукти. В сектора хотелиерство и ресторантьорство най-често персонала е между 2 и 4 лица в

къщите за гости, като само в два от случаите има заети от 9 и 10 лица в ресторантите. В сектор земеделие се констатира заетост между 1 и 2 лица при всичките 5 анкетиранни.

По отношение на сферата на дейност и заетост по сектори данните са представени в следващата таблица.

СЕКТОР	сфера на дейност	брой заети лица
Добивна промишленост	дървообработване, добив на дървесина	11
Преработваща промишленост	сладкарство, производство на дрехи, цех за захарни изделия, местни деликатеси, дървообработване, производство на хлебни изделия, мляко	36
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	разделно събиране на отпадъци	7
Строителство	ремонт на покриви и покривни конструкции, строителство и ремонтни дейности	14
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	автосервиз, продажба на килими и мокети, стоки на дребно, търговия с горива, търговия с компютърна техника	15
Хотелиерство и ресторантьорство	къща за гости, ресторант	32
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	реклама, коучинг обучения	5
Административни и спомагателни дейности	книжарница	3
Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	търговия с компютърна техника	3

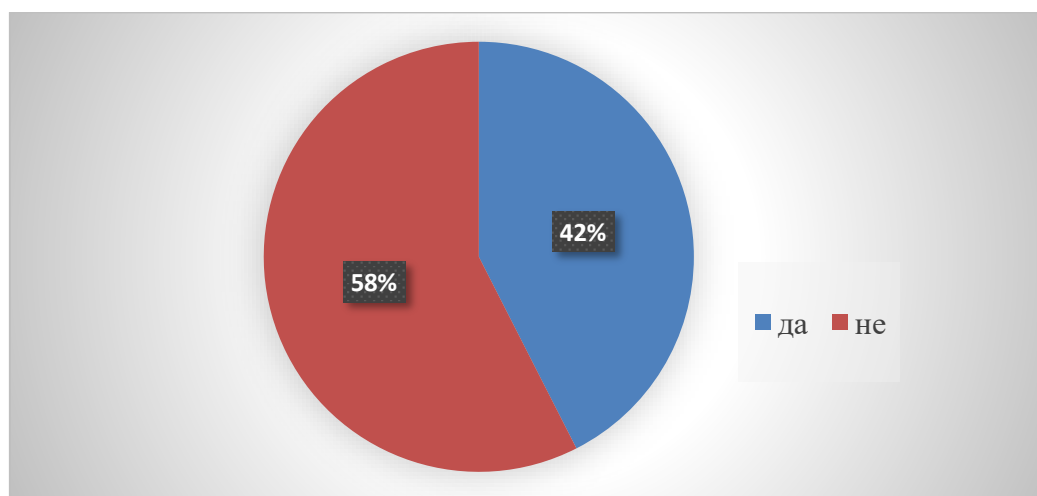
Земеделие	плодове и зеленчуци	5
-----------	---------------------	---

По отношение на продуктите и услугите, които произвежда бизнеса сред анкетиранияте представители, на база представените по-долу данни може да се направи извода, че съществува разнообразие на произведените и предлагани продукти и услуги, но по никакъв начин, представените данни не изчерпват произвежданото и предлаганото на територията на МИГ:

СЕКТОР	Произведени и предлагани продукти/услуги
Добивна промишленост	дърва за огрев и материали за строителство, пилети, дървен материал
Преработваща промишленост	захарни изделия, дрехи, сладкарски изделия, продукти от месо, дърва за огрев, мебели и палети, хляб и закуски, производство на сирене, греди, профили и плотове
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	суровина подлежаща на рециклиране
Строителство	жилищни сгради, ремонт на покриви и хидроизолация
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	ремонт на коли, търговия с горива, търговия с нова и употребявана компютърна техника
Хотелиерство и ресторантьорство	хотелски настаняване, сладкарски изделия, къща за гости, механа, място за настаняване и осигуряване на храна, предоставяне на услуги на място в ресторант Бистрица и кетъринг, настаняване и осигуряване на храна
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	рекламни материали, брошури, флаери, менюта, календари, тениски, чаши и др. обучения и тренинги
Административни и спомагателни дейности	продажба на книги и канцеларски материали

Ремонт на компютърна техника, на лични и домакински вещи	ремонт на компютърна техника и аксесоари
Земеделие	производство на картофи, пипер и плодове, картофи и малини

От съществено значение за настоящото проучване на потенциала и нагласите на микропредприятията на територията на МИГ „Самоков“ са и получените отговори на въпроса: „Прави ли сте опит да въвеждате иновативни продукти/услуги във Вашия бизнес?“. Отговорите са отразени в следната диаграма:

Прави впечатление, че доста голям процент от анкетиранияте, а именно 42% са правили опит да въведат иновативни продукти/услуги. Сред отговорите на уточняващия въпрос: При отговор „Да“, моля споделете до колко успешно сте реализирали продукта/услугата и продължавате ли да ги предлагате“ се съдържат следните отговори: въвеждане на ново оборудване, интегриран продукт за туризъм, закупен конвектомат, закупуване на бързите, закупуване на ново оборудване, нови методи за изолация, добавяне на добавки, торене с коприва, което не беше успешно, добавка на фибри внос от Италия, въвеждане на 3D технология, пешеходни планински преходи с водач, успешно реализиран.

Тези отговори ясно показват, че бизнеса има нагласа и прави опит да въвежда нови продукти и услуги, друг е въпроса до колко те са иновативни по отношение на конкретния бизнес. В повечето случаи те се квалифицират в категорията разнообразяване на продуктовата гама.

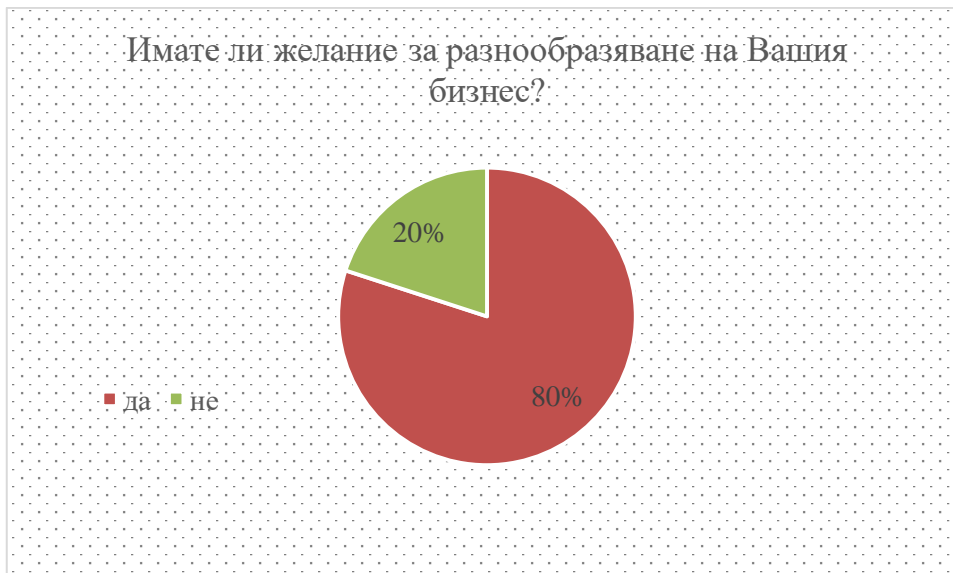
Интерес представляват и резултати получени по отношение на познаването на иновационния процес. На анкетиранияте бе зададен въпроса: „Наясно ли сте с процеса на управление иновациите и ролята, която този процес може да има за конкурентоспособността на Вашия бизнес?“, като получените отговори са отразени в следващата диаграма:

Прави впечатление, че и тук както и в отговорите на предходния въпрос са почти 50 на 50, като с „не“ и „по-скоро не“ са отговорили 22 от анкетиранияте, 14 са дали колебливия отговор „по-скоро да“ и само 4 са дали категоричния отговор „напълно“.

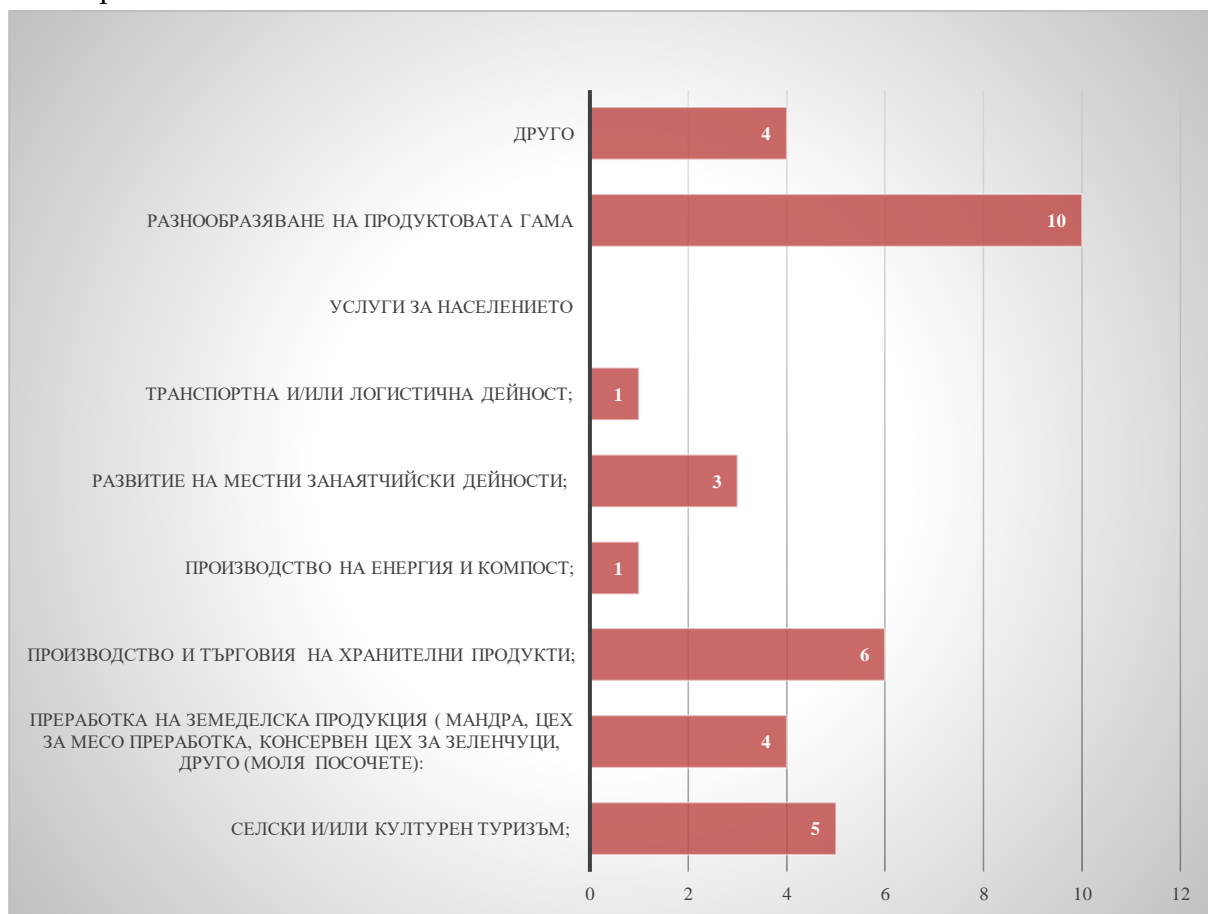
Тези данни дават основание да се направи извода, че иновационния процес не е най-познатия метод за развитие на малкия бизнес, както и че в тази посока има необходимост от повече информираност.

Предвид отговорите на следващия въпрос и показаните по-долу данни, може да се направи извода, че на територията на МИГ Самоков има, ясно изразено желание за разнообразяване и развитие на бизнеса.

Следващия целенасочен и провокативен въпрос към далите положителен отговор е „Планирате ли се изменение в тази посока? и в каква дейност. Получиха се следните отговори:

Като конкретните идеи по области са както следва:

- **Селски и/или културен туризъм:** включване в туристически маршрути, възможност за представяне на местната култура чрез участие на гости в изделия от глина, кожа и дърво и местни ястия, развитие на селски туризъм, екскурзии до забележителности и наем на велосипеди за велопоход;
- **Преработка на земеделска продукция:** закупуване на хладилни камери, създаване на цех за бланширани картофи, мандра;
- **Производство и търговия на хранителни продукти:** закупуване на линия за производството на хляб
- **Разнообразяване на продуктовата гама:** разнообразяване на предлаганите изолации на сгради и покриви, производство на фибри, панели т.н.
- **Друго:** изграждане на склад, закупуване камера за сушене на автомобили, закупуване на транспорт, създаване на онлайн магазин за компютърна техника за повишаване на продажбите.

От анализа на получените резултати е видно, че представителите на бизнеса на територията на МИГ Самоков имат конкретни идеи за нововъведения и разширение на

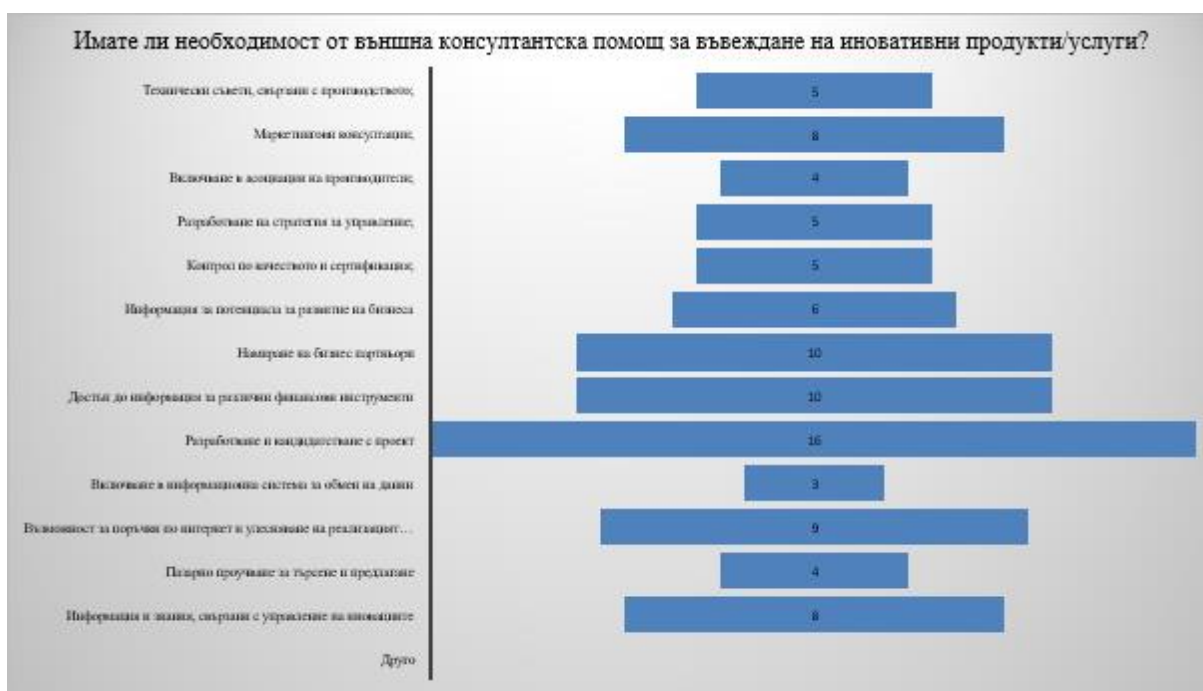
съществуващият им бизнес, но от анализа на получените отговори на въпроса: „Достатъчно често ли (според Вас) подобрявате старите или въвеждате изцяло нови продукти, процеси, технологии и начини за управление на процесите?“, става ясно, че въпреки желанието да развият и въведат иновации 85% от анкетирания не залагат на това да подобрят стратегиите си или да вземат решение да въведат нови продукти, процеси, технологии и начини за управление на процесите. Това е обяснимо предвид на факта, че „малкия“ бизнес в лицето на микропредприятията много по-често от така наречения „голям“ бизнес е поставен условията на оцеляване и много рядко има наличен свободен ресурс, които да даде свобода на вземане на решение и предприемане на действия по реализиране на идеите. Данните от получените отговори са представени в следващата таблица:

Достатъчно често ли (според Вас) подобрявате старите или въвеждате изцяло нови продукти, процеси, технологии и начини за управление на процесите?	да	не
	6	34

Следващият въпрос бе провокиран от същността на въвеждане на иновациите в бизнеса, а именно прилагането на изследователска и развойна дейност. От данните изнесени в таблицата по-долу се вижда, че нито един от реципиентите не е извършвал такава дейност. Лицата посочили отговор „Имам желание, но не разполагам с необходимия финансов ресурс“ са посочени сфери в които биха развили подобна дейност, а именно: сладкарство, торене с коприва, строителство - изолации, земеделие 2, търговия с ИКТ.

Извършвате ли изследователска и развойна дейност?	да	не	Имам желание, но не разполагам с необходимия финансов ресурс
	0	33	6

С цел, оценка на възможността за подпомагане на бизнеса в процеса по въвеждане на иновации на анкетираните бяха зададени и следващите два въпроса: „Имате ли необходимост от външна консултантска помощ за въвеждане на иновативни продукти/услуги?“

Анкетираните са посочвали повече от един отговор, като в повечето случаи са посочени между 2 и 5 отговора. От представените резултати на получените отговори е видно, че бизнеса има нужда от сериозна и целенасочена подкрепа в процеса на въвеждане на иновации, като възможност за разширение и повишаване на конкурентоспособността. Тук е мястото да обобщим, че екипът на МИГ може да окаже съществена подкрепа като организира целенасочени консултации за разработване на проекти, достъп до финансови инструменти, маркетингови консултации, намиране на бизнес партньори, като подготовка в следващия програмен период така, че микропредприятията да са подготвени да участват активно в процеса на усвояване на различните финансови инструменти насочени към въвеждане на иновации. Това ще доведе и до увеличаване на потенциала на микропредприятията по отношение на реализиране на иновативни проекти.

Вторият въпрос бе провокиран, от всеобщото мнение сред представителите на бизнеса, че срещат съществени трудности при пласиране на произведените продукти и услуги. На територията на МИГ Самоков се очертават следните резултати в тази посока:

Как реализирате настоящата си продукция/услуга?	Пласирам чрез изкупуваща структура	Пласирам я самостоятелно на пазара	Пласирам чрез борсата	Продавам на преработваща организация	Имам предварителни договори за реализация на продукцията	Друго
Брой получени отговори	4	30	5	2	5	4

И тук данните показват, че много малка част или само 5 от микропредприятията имат предварителни договори и значителна част или 30 пласират продуктите си и услугите сами. В графата „друго“ са посочени и отговори като: чрез клиенти, търся сам клиенти, платформи AIRBIB, сам набирам клиенти. На база данните и тук може да се окаже подкрепа на малкия бизнес, чрез изграждане на иновативни платформи по сектори, които да подпомогнат маркетинга така, че предлаганите стоки и услуги да стигат по бързо и лесно да крайните потребители.

За успешното развитие на иновативен бизнес от съществено значение е мястото на малкия бизнес на външните пазари. За съжаление и тук получените резултати подражават общата тенденция за България, че микропредприятия трудно си осигуряват достъп до външните пазари, които също е една възможност за клъстерно обединяване на дейности и предлагане на външни пазари на стоките и услугите с цел разширяване на пазарите и развитие на конкурентоспособността на микропредприятията на територията на МИГ Самоков.

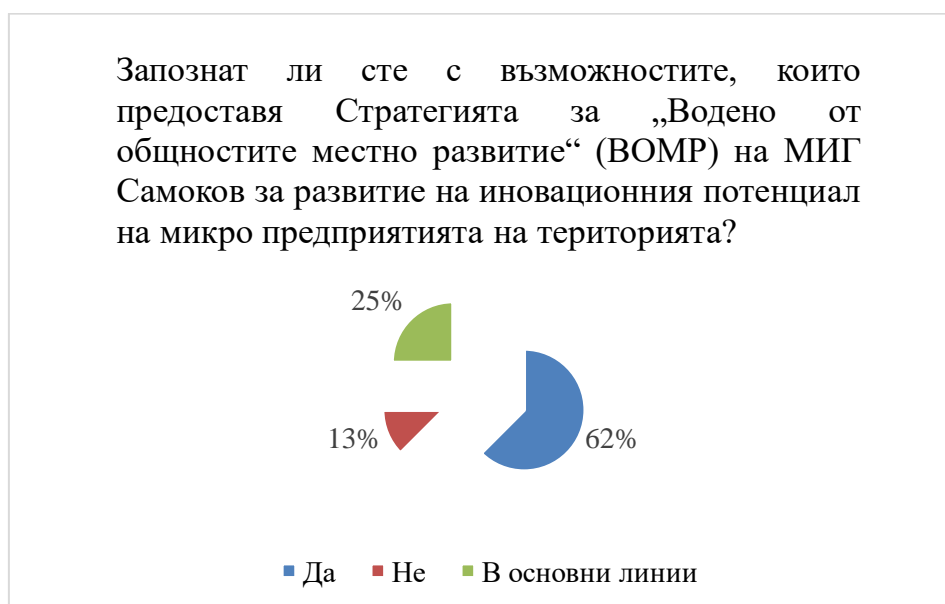

От анализа на получената информация от следващия въпрос, може да се направи извода, че иновациите се припознават като важни за развитието на територията, но основният извод, който се налага по отношение на въвеждането на иновации, е че

анкетирани се нуждаят от допълнителна информация, в т.ч. и обучения, примери и пр., за да могат да формират определени очаквания в тази област.

В обобщение на представените данни е видно, че на територията на МИГ Самоков има потенциал за развитие на различни видове иновации. Чрез тяхното въвеждане ще се създадат предпоставки за подобряване на социално – икономическата и екологичната картина на територията.

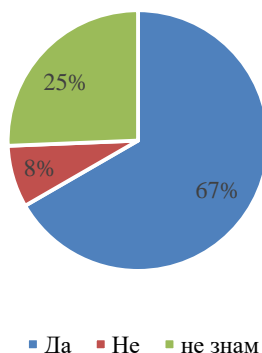
В контекста на изпълнение на Стратегията за Водено от общностите местно развитие на МИГ Самоков и фокусирането и върху иновациите чрез насърчаване на въвеждането им в практиката и предвид на факта, че иновативният подход е посочен и като критериите за оценка на проектите с които потенциалните бенефициенти кандидатстват за финансиране на анкетирани бяха зададени и два въпроса, които да установят: познават ли основните цели и принципи, залегнали в Стратегията за „Водено от общностите местно развитие на МИГ и имат ли намерение да кандидатстват по някоя от мерките на стратегията. Резултатите показани в следващата графика, дават една много добра оценка на работата на екипа на МИГ по отношение на популяризиране на стратегията:

Видно от резултатите 62 % категорично са казали, че познават възможностите, които се предоставят чрез мерките на стратегията за ВОМР на МИГ Самоков.

По отношение на намеренията на анкетирани да кандидатстват по мерките на Стратегията, резултатите са следните:

Имате ли намерение да кандидатствате по
някоя от Мерките на Стратегията за ВОМР на
МИГ Самоков?

За да могат обаче да се реализират намеренията бизнеса, очакванията на МИГ и постигането на целите на стратегията, екипът на МИГ е необходимо активно да информира и подкрепи потенциалните в разбирането на същността на иновациите и възможностите за тяхното внедряване, така че да се увеличи и практическото им приложение на територията на МИГ.

Дефинирани възможности и изводи

Общият извод, които може да се направи е, че страната ни е сред най-слабо представящите се в иновационно отношение европейски страни с равнище на обобщения иновационен показател 56% от средното равнище за ЕС-25. По обобщен иновационен индекс тя е на 24-то място сред 29 европейски страни или на 26-то място от 33 страни.

В България на ниско равнище в сравнение със средното за европейските страни са както търсенето, така и предлагането на нови знания въпреки макроикономическата финансова стабилизация и икономическия растеж. Особено тревожно е ниското равнище на търсене на знания от страна на бизнеса. Напускането на страната на висококвалифицирани специалисти, носители на знание, които в същото време са ресурс за съвременен развитие на страната, е логична последица от слабото търсене на специални знания и умения и съответно определя намаляването на предлагането на национално базирани нови знания.

Като част от селските райони на страната територията на МИГ Самоков не може да отчете значителни достижения в областта на иновациите. В тази ситуация, въвеждането на иновативни за територията практики е сложно начинание, но наличните природно-географски, социални и икономически характеристики могат да бъдат използвани като база за развитие и въвеждане на иновации в почти всеки един аспект на икономическия, социалния и дори институционалния живот на територията на МИГ.

Възможностите за подкрепа за създаване на иновативни стартиращи предприятия, приоритетно с основна дейност във високотехнологичните или средно-високо технологичните сектори на преработващата промишленост и интензивните на знание услуги, както и подкрепата за заявяване и защита на индустриална собственост, в т.ч. патенти, полезни модели, търговски марки, дизайн биха били едно добро начало за развитие на иновационния потенциал на територията.

В периода 2021-2027 г. ОП „Иновации и конкурентоспособност“ ще осигури добри финансови параметри с приоритетен достъп на малките предприятия до иновации с фокус към кръгова икономика и цифровата трансформация:

- Подпомагане на предприятията за осъществяване на НИРД, разработването и въвеждането на иновативни продукти, процеси и бизнес модели, които въвеждат безотпадни технологии, технологии въвеждащи използване на рециклируеми и устойчиви за дълготрайна употреба суровини и материали, технологии въвеждащи използване на суровини и материали, които заместват използването на пластмасата; разработването и въвеждането на зелени продукти и др.;
- Насърчаване на иновативни услуги, основани на устойчиво потребление и знания за материалните потоци и предимствата на кръговата икономика;
- Изграждане и развитие на дигитални иновационни хъбове (ДИХ), които да стимулират развитието на технологиите в областта на високопроизводителните изчислителни технологии, изкуствения интелект, киберсигурността и други иновативни цифрови технологии в полза на българските предприятия;

Съвременните технологии и световната тенденция към пълно оползотворяване на всички природни ресурси дават редица предимства на територията, в зависимост от нейните природно-географски характеристики – най-вече по отношение на въвеждането на иновативни за региона технологии за производство на енергия и оползотворяване на отпадъците.

1. Възможности за въвеждане на иновации, свързани с възобновяеми енергийни източници

Възобновяемите източници са местен ресурс, чието използване ще допринесе за намаляване зависимостта на страната от внос на енергийни ресурси и ще окаже положителен социален ефект. Връзката между увеличаване на произведената енергия от ВИ и опазването на околната среда е пряка, тъй като ВИ не замърсяват и не увреждат околната среда, а дори оползотворяват и преработват отпадъци за производство на енергия. Важен ефект от тяхното внедряване е и ограничаването на емисиите на парникови газове в атмосферния въздух, което спомага за изпълнението на задълженията на страната ни по протокола от Киото.

България активно се включи в международните усилия за предотвратяване изменението на климата, като прие съгласуваните цели на Европейския съюз и широко мащабния пакет от мерки в областта на енергетиката. Тези мерки дават нов тласък на енергийната сигурност в Европа и са в подкрепа на европейските цели „20-20-20“. Широкото използване на възобновяемите източници и въвеждането на мерките за

енергийна ефективност са сред приоритетите в националната политика в тази област и кореспондират с целите в новата енергийна политика на Европа.

Реализирането на националните цели в областта на възобновяемата енергия се осигурява от Национален план за действие за енергията от възобновяеми източници. Националният план се основава на интегриран подход по отношение обществения и социален живот, развитието на икономическите сектори, при опазване и съхраняване на околна среда и живота и здравето на хората. Целта е да се осигури устойчив преход към нисковъглеродна икономика, основана на съвременни технологии и широко използване на възобновяеми енергийни източници.

Използването на ВЕИ, заедно с рационалното използване на енергията, е важна движеща сила на устойчивото развитие и същевременно осигурява постигането на целите за сигурност на енергийните доставки и намалява зависимостта от резки промени на цените на петрола и другите изкопаеми горива, допринася за намаляване на търговския дисбаланс и стимулира създаването на нови работни места.

Съгласно Директива 2009/28/ЕО, задължителната национална цел на България е през 2020 г. дялът на енергията от ВИ да достигне 16 % дял от крайното брутно потребление на енергия, включително 10 % дял на енергията от ВИ от потребление на енергия в транспорта. През 2005 г. първият от тези показатели за България беше 9,27 %, докато вторият беше нула.

Използването на енергия от ВИ, според изискването на Директива 2009/28/ЕО, се анализира, поощрява и отчита поотделно в три направления:

- Потребление на електроенергия – от водна, вятърна, слънчева и геотермална енергия и биомаса;
- Потребление на топлинна енергия и енергия за охлаждане – слънчева и геотермална енергия и биомаса;
- Потребление на енергия от ВИ в транспорта – биогорива и електрическа енергия, произведена от ВИ.

Националната политика за насърчаване на производството на енергия от ВИ има следните цели:

- Насърчаване развитието и използването на технологии за производство и потребление на енергия, произведена от ВИ и алтернативни енергийни източници;
- Насърчаване развитието и използването на технологии за производство и потребление на биогорива и други възобновяеми горива в транспорта;
- Диверсификация на енергийните доставки;
- Повишаване капацитета на малките и средните предприятия, производителите на енергия от ВИ и алтернативни енергийни източници и производителите на биогорива и други възобновяеми горива;
- Опазване на околната среда;
- Създаване на условия за постигане устойчиво развитие на местно и регионално ниво.

Към настоящия период на развитие и разпространение на технологиите, енергията получавана от ВИ е по-скъпа, понякога значително, от тази, постигана чрез използване на изкопаемите източници. Изпълнението на програмите и мерките за насърчаване на

използването на ВИ не би могло да бъде проведено без източници и механизми на финансиране. Основният източник на финансиране на прехода и изпълнението на нисковъглеродната енергийна политика е потреблението, т.е. икономиката като цяло. Финансовите потоци се определят главно от финансовите механизми за поощряване на производството и доставката на енергия от ВИ – преференциални тарифи, които покриват повишените разходи не само на производството на енергия, но и повишените разходи на енергийните системи и мрежи за изграждане на различни видове съоръжения, резервни и регулиращи мощности, системи за управление и много други - но те се допълват от спомагателни източници, които имат специфични цели и направления, мащаб и възможности.

България разполага с известен потенциал от ВИ и може да покрие част от общите си енергийни потребности чрез развитието, разработката и експлоатирането на възобновяемите ресурси. В описанието по-долу са представени отделните направления за производство на енергия от ВИ и са анализирани възможностите за въвеждането на този вид иновации на територията на МИГ Самоков.

1.1. Хидроенергия

Течащата вода също като слънцето и вятъра притежава енергия, която може да бъде трансформирана в механична или електрическа. Тази хидроенергия най-често се акумулира посредством използването на язовири. Водата освободена от тях тече и завърта турбина, което от своя страна може да активира генератор, който произвежда електричество. Възможно е при излишък от електроенергия, част от водата да се изпомпва обратно нагоре в язовирите и да се използва, когато има нужда. При подходящи природни дадености е възможно само канализирането на силни речни потоци. Разработени са множество водни турбини с различни по форма и брой перки, задвижващи генератор за електрически ток. Моретата и океаните също могат да бъдат източник на хидроенергия чрез използването на вълните, приливите, отливите, теченията и температурните разлики. По официални данни 19% от електроенергията в световен мащаб е произведена от ВЕЦ. В много страни водоелектрическата енергия заема водещо място. За Норвегия тя представлява 99% от общото потребление, за Конго – също 99%, а за Бразилия – 91%. Списание Clean Technica публикува списък на страните по света, които добиват по-голямата част от енергията си от чисти източници. Той се състои от 45 страни, които вече добиват над 60% от необходимата им електроенергия от ВЕИ.

България не е богата на водни енергийни източници, като средният годишен отток на един жител у нас е 2100 м³. Затова е малък и технически използваемият хидроенергиен потенциал на страната – около 1200 Kwh/жител. Въпреки, че в България има около 88 ВЕЦ, общата им мощност е минимална – около 2000 мегавата. Върху използването на водата като източник на енергия, най-голямо влияние има общото количество на водните запаси на територията. То се формира от климата и валежите, които на свой ред оказват влияние върху режима на реките и речния отток. В България той се определя като дъждовен, дъждовно-снежен и снежно-дъждовен. Режимът на реките на територията на България е свързан преди всичко с умереноконтиненталния и континентално-средиземноморския климат. Водният баланс представлява

съотношението между прихода и разхода на водни количества на дадена територия като приходът се формира изцяло от валежите, докато разходът представлява сборът от изпарението, задържащите се на територията води и оттичащите се води, които включват повърхностен и подземен отток.

Територията на МИГ Самоков се отличава със значителни водни ресурси, които са и природна даденост и богатство. Основна водна артерия на община Самоков е река Искър, принадлежаща към Черноморския водосборен басейн и протичаща през нея с част от горното си течение. Река Искър се образува от сливането на реките Черни Искър и Бели Искър, на 500 m северно от село Бели Искър, на 1047 m н.в. Веднага след това навлиза в източната част на Самоковската котловина, пресича я от юг на север и преди да се влее в Искър и язовир „Искър“ напуска нейните предели. Основните ѝ притоци на територията на общината са реките: Черни Искър, Бели Искър, Мусаленска Бистрица, Палакария и Шипочаница, които, с изключение на последната, изцяло протичат през територията на общината.

Река Черни Искър е с дължина 23 км. води началото си от Езерото на чистотата в Рила. Тече в североизточна посока на 500 m северно от село Бели Искър, на 1047 m надморска височина се съединява с идващата отдясно река Бели Искър и двете реки дават началото на река Искър. Площта на водосборния ѝ басейн е 237 km², което представлява 2,7% от водосборния басейн на река Искър.

Река Бели Искър е с дължина 28 км. изтича от Канарско езеро (на 2270 m н.в.), северно от връх Реджепица в Централна Рила. Тече в северна посока в дълбока долина със стръмни склонове и голям наклон. На 500 m северно от село Бели Искър, на 1047 m надморска височина се съединява с идващата отляво река Черни Искър и двете реки образуват река Искър. Площта на водосборния ѝ басейн е 91 km², което представлява 1% от водосборния басейн на река Искър. Водите ѝ се използват за производство на електроенергия – язовир „Бели Искър“ (ВЕЦ „Бели Искър“) и водоснабдяване.

Река Мусаленска Бистрица е с дължина 19 км. изтича от най-високото Ледено езеро от Мусаленските езера, на 2709 m надморска височина северно от връх Мусала. До курорта „Боровец“ протича в дълбока залесена долина с много голям наклон. Площта на водосборния ѝ басейн е 57 km², което представлява 0,6% от общия водосборен басейн на река Искър.

Река Палакария е 39 км. извира от южното подножие на връх Купена във Витоша, Площта на водосборния ѝ басейн е 402 km², което представлява 4,7% от водосборния басейн на река Искър.

Река Шипочаница с дължина 28км. извира от местността „Църковното“ на около 2 км. северно от курорта „Боровец“. Влива се в най-южната част на язовир "Искър" на 810 m надморска височина на 2 км северно от село Ново село. Площта на водосборния ѝ басейн е 120 km², което представлява 1,5% от водосборния басейн на река Искър.

Останалите 20% от територията на община Самоков принадлежат към Беломорски водосборен басейн и се отводняват от най-горното течение на река Марица.

Друга възможност на територията на МИГ е разположеното находище на минерална вода при с. Белчин. Там се намира най-високо разположеният термален извор

в страната - 900 м надморска височина. Водата извира от дълбоколежащите разломени диорити, покрити от кватернерни и неогенски наноси. Минералната вода има естествени лечебни фактори благодарение на топлата вода, която извира на 72°C, рН 9,2 с обща минерализация 0,97 g/l, съдържаща сулфатни, хидрокарбонатни, натриеви и флуорни йони; метасилициева киселина в колоидално състояние. Тази вода се определя като слабо радонова. Наличието на добре изградена техническа инфраструктура, има капацитивни възможности да се развие материална база за спорт и отдых като СПА-центрове, хотели със СПА процедури и други.

От данните дотук става ясно, територията на МИГ Самоков има природни данни и е обезпечена с водни ресурси които са добра предпоставка за доразвиване на ВИ Водният отток на преминаващите през територията реки е достатъчен за изграждане микро ВЕЦ, но въвеждането на иновации по отношение на оползотворяване на водните източници следва да бъде проучено подробно. Съществуват множество технологии за производство на топлинна енергия за бита и промишлеността за собствени нужди като за целта се използва енергията на подземните водни ресурси, които биха могли да се въведат в практиката.

1.2. Енергия от биомаса

Най-древният допълнителен източник на топлина, използван от човека е дървесината. Още от зората на човечеството огънят е бил основният източник на топлина и светлина с изключение на слънцето. Към горящата дървесина постепенно са добавяни нови и нови източници на възобновяема биоенергия, свързани с бита на човека - като остатъци от селското стопанство, органични отпадъци, култивирани енергийни растителни видове.

Съвременните технологии за оползотворяване на биомаса използват възобновяеми ресурси за произвеждане на цяла гама от различни видове продукти, свързани с енергията, включително електричество, течни, твърди и газообразни горива, химикали и други материали. За разлика от други възобновяеми източници на енергия, биомасата може да се превръща директно в течни горива за транспортните ни нужди като двата най-разпространени вида биогорива са етанолът и биодизелът.

Основните групи източници на биомаса са:

- Растителни енергийни култури - растителните енергийни култури са многогодишни и се прибират всяка година, след като е минал периода от две до три години за постигането на пълната производителност. Това включва т. нар. „слонска трева“, бамбук, сладко сорго, власатка, и др.
- Дървесни енергийни култури - бързорастящи дървета с твърда дървесина, които се използват след пет до осем години от засаждането им. Те включват хибридни тополи, хибридни върби, клен, канадска топола, ясен, орех и чинар.
- Селскостопански култури – стъбла, царевична скорбяла и царевично масло, соево олио и соя, пшенична скорбяла, други растителни мазнини.
- Водни култури - водорасли, гигантски келп, други морски водорасли и морска микрофлора.

- **Битови отпадъци** - жилищните, търговските и промишлени отпадъци след използването им съдържат значителна част от органичния материал, добиван от растения, който е съставен от ресурс за възобновяема енергия. Отпадъчната хартия, картон, дървесина и градински отпадъци са примери за ресурси от биомаса сред битовите отпадъци.

Енергията от биомасата се получава чрез директно или успоредно изгаряне, получаване на биогаз, пиролиза - разлагане при висока температура и отсъствие на кислород, анаеробно асимилиране – разлагане от бактерии и получаване на метан. Биогазът е горивен газ, който се получава при ферментационни процеси в анаеробна (без наличие на кислород) среда на биологични продукти. Важно е да се знае, че в природата биогаз се получава по естествен начин (т.н. блатен газ). Съставен е от метан, въглероден двуокис, сероводород. Енергийната стойност на биогаза е 4,5 до 7,5 kWh/m³. За сравнение енергийната стойност на дизеловото гориво е приблизително 12 kWh/kg, на дървата – 4,5 kWh/kg, на брикетите – 5,5 kWh/kg, на природния газ – 8,3 kWh/m³.

По отношение на производството на енергия, територията на МИГ Самоков има по-голямо конкурентно предимство в сектора на производство на биомаса. Районът е подчертано земеделски. Селското стопанство е широко застъпено, като съществуващите земеделски стопани са оператори както в сектора на растениевъдството, така и на животновъдството. Отглеждането на енергийни култури за производство на биоетанол и биодизел, преработката на животинските отпадъци за производство на топлинна и електрическа енергия и засаждането на бързо растящи дървесни видове за производство на пелети, брикети и електроенергия за собствени нужди и нуждите на общината е не само възможна, но и икономически обоснована цел. Насърчавайки този вид инвестиции територията ще реализира иновации в сферата на енергетиката от ВИ.

2. Възможности за въвеждане на иновации в бизнеса

Икономическото състояние на стопанските субекти на територията на МИГ Самоков е сходно с общото състояние на икономиката в страната. Основни предизвикателства са намаленото търсене на экспортните пазари, появата на нови конкуренти, затрудненият достъп до кредити за финансиране на оборотната и инвестиционната дейност. Но ниската активност в тежкото машиностроене и невъзможността да се натоварят наличните производствени мощности е устойчива тенденция. Това вероятно е свързано със загуба на пазари и намаляване на конкурентоспособността.

От друга страна развитието на перспективни сектори трябва да бъде подкрепено. Ако се появят потенциални инвеститори трябва да бъдат подкрепени и производства в други сектори с цел диверсифициране на местната икономика, което по принцип намалява вредата от конюнктурните спадове и риска от безработица и се отразява благоприятно на човешкото развитие. Диверсифицирането ще бъде полезно и на ниво отделен стопански субект, но това е въпрос на фирмена стратегия.

Като цяло влиянието на вътрешните фактори за развитие на местната икономика се оценява като благоприятно. В голямата си част предприятията показват спад в

икономическите си показатели, една част от предприятията са закрити, а други реструктурират производството си, като единствено се наблюдава увеличение в повишаване на дълготрайните материални инвестиции ДМА. По отношение на размера на ДМА в предприятията от промишлеността е налице тенденция към нарастване. При останалите показатели, тенденцията е към намаляване като най-слабо тя се проявява по отношение на броя на предприятията, а най-силно - при броя на заетите лица. Въпреки положителната тенденция на увеличаване на ДМА, в процеса на развитие на промишлеността в района, предприятията се характеризират с неефективно производство, с висока себестойност и цена на продукцията. Няма инвестиции в нови производства и технологии. За да се развият повечето отрасли на промишлеността е необходима техническа инфраструктура, квалифицирана работна сила, суровини, подходящи природни природноклиматични условия и предприемчивост.

Делът на инвестиционните разходи за нови технологии и ноу-хау в промишлените предприятия е все още нисък, което в следващите години ще се превърща в проблем за конкурентоспособността на отделните предприятия. Недостатъчен е и броят на отраслите и производствата, които покриват изискванията за европейски сертификат за качество на произвежданата продукция.

Външните фактори също се оценяват като неблагоприятни. Единствено възможностите за финансиране на дейностите от външни източници – главно програми на Европейския съюз се оценяват като много благоприятни. Изключително важни за развитието на местната икономика са възможностите за финансиране на дейности по Програма за развитие на селските райони и Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност”.

Туристическият сектор на територията на МИГ Самоков е достатъчно добре развит. Базирайки се на наличните статистически данни, може да се направи извода, че територията има наличен и силно оползотворен потенциал за развитие на туризма. Това е един от секторите в икономиката на територията в които съществуват и най-големите възможности за развиване на иновационен потенциал.

2.1.Иновации в сектор „Туризм и ресторантьорство“

Важен елемент за развитие на иновационния потенциал на територията на МИГ Самоков е профилът на съвременния потребител на туризм, който се отличава със следните характеристики:

- търси „иновативен” туристически продукт, съчетаващ стандартната услуга със специфичен продукт - спорт, музика, култура и др.;
- притежаващ туристически опит, формулиращ решението за почивка от съотношението цена - качество;
- желае да задоволи повече свои духовни интереси и освен от основния продукт е заинтересован и от наличието на допълнителни програми;
- изкушава се от различни дестинации, продукти, приключенски пътувания с дълги маршрути;

- търси повече туристически продукти и пакети с по-голям престой сред природата, приключение, екзотика, риск, спорт, култура и кулинария;
- притежава по-развито съзнание за щадящо и устойчиво ползване на околната среда;
- желае да установи нови контакти с местното население;
- иска да бъде добре посрещнат и приет, да се интегрира в нови среди.

Туризмът е сектора на услугите, за които новите технологии и намаляването на бариерите създадоха принципно нови форми за предоставяне на услугите. По веригата за доставки участват много и различни стопански субекти което означава изключителна координация и сътрудничество за гарантиране качеството на туристическото преживяване. Значителна част от конкурентните предимства зависят от възможностите и капацитета на отделните организации да си партнират с останалите субекти по веригата на доставките. Водеща роля по веригата на доставките обикновено имат лидерите на пазара, често пъти дори с политическо и обществено влияние, като например за подобряване на инфраструктурата, финансирането на общински и местни събития и мероприятия и други.

Конкурентния натиск върху туристическите предприятия, опериращи на международния пазар допълнително стимулира иновативността.

В сектора на туризма се определят четири основни вида иновации – продуктови/услуги, процесни, организационни и маркетингови. Отделните иновации, заедно създават верижна реакция, която води до значими трансформации чрез интерпретация и социална адаптация допринасяйки за безопасността, преживяването и удоволствието от туристическото пътуване. От друга страна, иновациите променят облика на туристическите предприятия, като спомагат за по-голяма рентабилност и ефикасност, обвързвайки отделните участници в процеса на комплексно предоставяне на услугите.

В туризма, се счита, че иновативността е на ниското ниво по ред обективни причини. От една страна това е господството на МСП, които нямат капацитет и ресурс, а дори и сред големите туристически компании обикновено са изключение, тези със собствен отдел за научна-развойна дейност.

Иновациите в хотелиерството, ресторантьорството и транспортната дейност имат характер на подобрения, насочени преди всичко към повишаване на производителността и ефективността. В дейността на посредниците и управлението на туристическите атракции се срещат по-сериозни опити за иновации. Иновациите в туризма са като цяло в следствие от външните въздействия и причинно-следствена връзка от промените във външната среда. Проучване на Ronningen проведено през 2010 посветено на иновативния капацитет на микропредприятията показва, че иновативността зависи от външните връзки и обединения под формата на мрежи, кълстери и др. Счита се, че ново стартиращите предприятия или „млади“ предприятия търсят, експериментират и разработват нови иновативни продукти и услуги много повече от колкото вече утвърдените в бранша.

Иновациите в сектор туризъм могат да бъдат определени съобразно следните показатели:

1. промяна в характеристиките и разновидностите на продуктите и услугите, от гледна точка на туристите;
2. повишена социална и физическа ефикасност;
3. повишена производителност и ефикасност на туристическите предприятия и реструктуриране на входните ресурси като енергия, труд, капитал и земя;
4. формиране на нови дестинации;
5. засилване мобилността към и в рамките на дестинациите;
6. промяна в начина на процесна обработка и предаване на информация във и извън организацията;
7. промяна в институционалната логика и властовите връзки.

Съгласно тези показатели външните иновации, които се отличават с най-голяма степен на влияние и промяна на туризма са:

- Използване на различните видове енергия и развитие на транспорта;
- Биология и химия: прогрес в медицината и различни видове материали;
- Военни и космически разработки;
- Организационни и институционални иновации.

Най-значимите по степен на влияние и промени в сферата на туризма, се считат иновации свързани с транспорта - ЖП транспорт, автомобилът, пътническите самолети и ИКТ в т.ч. интернет, компютри, мобилни телефони и влиянието на социалните медии. Повдигат се въпросите за интензитета и времеви лаг от появата до приложението в туристическата практика. На второ място, въпросите за факторите и играчите насърчаващи/възпрепятстващи разпространението на иновациите. На трето, наличието и функционирането на области за обмен на идеи, координиране и филтриране на информация като специализирани туристически борси, платформи за споделяне.

За съжаление в България, отчитайки развитието и динамиката на туризма, въпросът за иновациите и иновативните стратегии в туризма все още не достатъчно развит, така че може да се говори за въвеждане на иновации. Основните акценти са върху влиянието на новите ИКТ, и по-конкретно нарасналите възможности, скорост, капацитет и начин на работа както на вътрешноорганизационни ниво, така и във взаимоотношенията с партньори и доставчици. Друг акцент са иновации, свързани с структурно-организационната дейност, персонализиране на продуктите и услугите и процесите на комуникация между дистрибутори, партньори и крайни клиенти. За съжаление големите възможности и потенциал е в продуктите, процесите и маркетингови и организационни иновации.

2.2.Иновации в сектор „Селско стопанство“

За сериозно развитие на аграрния сектор на територията биха могли да се предприемат действия за внедряване на нови технологии и оборудване и прилагане на научни постижения с цел интензификация на производството на картофи, създаване на масиви от трайни насаждения, стимулиране на сътрудничеството между ЗП и преработващия отрасъл.

Като противодействайте на така идентифицираните проблеми в сектора могат да се приложат иновативни подходи и стратегии за осигуряване на хранителна сигурност и производство на продукти с високо добавена стойност, възстановяване и модернизиране на хидромелиоративната инфраструктура, осигуряваща ефективно ползване на водата и достъпни цени, насърчаване развитието на биологичното земеделие - възможностите за разнообразяване на земеделските дейности предвид запазената екологична характеристика на околната среда и уникалната природа. Съчетаването на био земеделие и природни дадености е база за развитие и на еко туризъм.

Допълнителни перспективи за развитие на аграрния сектор в общината са прилагане на научни постижения с цел интензификация на производството на картофи, създаване на масиви от трайни насаждения, съобразени с климатичните условия в района - малинови насаждения, ягоди, боровинки, арония, хмел и др.; стимулиране на активните търговски взаимоотношения между производителите на селско стопанска продукция и преработващия отрасъл.

Както бе споменато в проучването досега, като иновация следва да се приемат всички новости в жизнения цикъл на предприятията, започвайки от внедряването на нови машини, нови производствени мощности, нови продукти, нови форми на дистрибуция, маркетинг и пласмент, нови форми на реклама и популяризиране. На практика полето на иновациите е почти неизчерпаемо.

Въвеждането на иновативни за територията на МИГ „Самоков“ производства и продукти е най-ефективно в секторите на селското стопанство, хранително-вкусовата промишленост и туризма. Земеделските производители от цял свят продават продукцията си на местни пазари. Като основна причина за това освен получаването на по-големи приходи, е и директният контакт с потребителите. При този подход противно на анонимното пазаруване в супермаркетите се поставя ударение на уникалността на продукцията и възможността за пряк контакт с производителя, който да представи нейната история. Разбира се вкусът и външният вид на продуктите е по-различен от тези предлагани в големите вериги. Оценката от страна на потребителите е и своеобразна награда за производителя. Организирането на такъв пазар, подкрепено и от интернет базирана система с данни, е нещо, което би могло да се превърне в основа за нов тип отношения между производители и потребители. Също така групирани по сходство на продукцията производители ще имат по-лесен достъп освен до потребителите и до съответните правила и разпоредби, касаещи тяхното производство. Липсата на директен достъп на производителите до потребителите е сериозен проблем за местното производство, факт, който се анализира в повечето общински стратегически документи.

В този ред на мисли въвеждането на система за предоставяне на информация на потребителите относно продуктите от територията би била иновативно решение за по-добра реализация на производствения капацитет на територията. По този начин би се поддържала и възможно най-ниска цена за стоки с ясен произход, тъй като те ще се предлагат директно на потребителите и на практика няма да има оскъпяване поради необходимост от транспортиране.